

ТЕРІОЛОГІЧНА ШКОЛА-СЕМІНАР «ССАВЦІ У ЧЕРВОНІЙ КНИЗІ»

Четверта (щорічна) Школа теріологів природно-заповідних територій та біологічних семінарів¹ відбулась 20–26 жовтня 1997 р. на базі Поліського природного заповідника (с. Селезівка Овруцького р-ну Житомирської обл.). У роботі Школи прийняли участь зоологи Карпатського, Чорноморського та Березинського біосферних заповідників, Поліського та Луганського природних заповідників, Карпатського та Прип'ятського національних парків, Ніжинського педінституту, Міжнародного Соломонова та Східно-Українського університетів, Інституту зоології НАНУ, екоцентру «Дельта», Харківської обласної СЕС, загалом 25 учасників. Головна тема Школи: «Ссавці у Червоній книзі: видовий склад та стан популяцій».

Згідно з запланованою програмою Школи, було розглянуто такі питання:

1. Сучасний стан популяцій та особливості роботи з рідкісними видами ссавців. Регіональні особливості екології рідкісних видів ссавців (В. Покин'черда, С. Жила, О. Шевцов) та представлення регіональних теріологічних оглядів (О. Зоря, О. Кондратенко, Ю. Москаленко). Обговорення теріологічного розділу «Червоної книги України» (С. Жила, І. Загороднюк), знайомство з національними Червоними книгами суміжних країн (О. Каштальян, І. Зеніна). Аналіз Концепції Червоної книги, історичних змін фауни регіону та прогноз «Ссавці у Червоній книзі 2000 року» (І. Загороднюк, С. Жила, В. Покин'черда).

2. Затвердження кінцевих версій матеріалів попередніх Шкіл: «Польовий визначник кажанів України» (В. Покин'черда), «Українсько-англійсько-російський» теріологічний словник (З. Селюніна, В. Покин'черда, О. Каштальян: за результатами обговорення та доробки перепрацьований в універсальний українсько-білорусько-російсько-англійсько-німецький), «Контрольний список теріофауни України» (І. Загороднюк), «Концепція бальних оцінок чисельності ссавців» (І. Загороднюк, О. Киселюк, В. Наглов), «Мінімальні схеми обліків ссавців» (О. Киселюк, І. Зеніна, І. Поліщук),

3. Огляд теріологічних публікацій на сторінках журналів «Вісник зоології», «Заповідна справа в Україні» та «Ойкумена», інформація про електронну версію теріологічної бібліографії у «Віснику зоології» (І. Загороднюк). Презентація нових видань: монографії «Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника» (В. Покин'черда), зведення «Ссавці Карпатського біосферного заповідника» (О. Киселюк), проекту визначника «Ключі до визначення ссавців України та суміжних країн» (І. Загороднюк), матеріалів національних та міжнародних природоохоронних конференцій і фондів (О. Каштальян), огляд перспектив створення та діяльності природоохоронних NGO (О. Киселюк, В. Покин'черда).

Школа проходила у формі тематичних круглих столів з відповідних анонсованих вище тем. Найбільшу дискусію викликала проблема запровадження нових охоронних категорій IUCN (МСОП) у національні Червоні книги, що пов'язано з невідповідністю старих і нових категорій та критеріїв їх визначення. Прийнято запропонований Оргкомітетом Школи проект нової концепції національної Червоної книги, що включає такі пункти, як:

- 1) мотиви включення видів до Червоної книги;
- 2) узгодження міжнародних та регіональних Червоних списків;
- 3) оцінка за червонокнижними критеріями всіх таксонів незалежно від їх рангу;
- 4) включення до аналізу всіх видів аборигенної фауни, що зареєстровані на території країни в історичні часи;
- 5) обов'язковість аналізу причин та факторів, зокрема, природних і антропогенних, які визначають історичні зміни чисельності видів та їх ареалів.

Нижче подано рекомендований Школою до обговорення в зв'язку з початком підготовки нового видання Червоної книги "Контрольний список теріофауни України", створений на основі "Ключів до визначення ссавців України" (І. Загороднюк). До нього включено лише види, зареєстровані в Україні у XX ст., з нього вилучено 4 фантомних види (*Suncus etruscus*, *Myotis ikonnikovi*, *Capreolus pygargus*, *Balaenoptera acutorostrata*) та 10 видів адвентивної фауни, що не можуть розглядатись у колі червонокнижних проблем – *Nyctereutes procyonoides*, *Mustella vison*, *Oryctolagus cuniculus*, *Myocastor coypus*, *Mus musculus*, *Rattus norvegicus*, *Ondatra zibethicus*, *Cervus nippon*, *Cervus dama*, *Ovis musimon*. Можливими доповненнями до списку і ЧКУ є 7 видів: *Erinaceus europaeus* та *Sorex caecutiens* (Полісся), *Sorex satunini* та *Rhinolophus euryale* (Крим), *Myotis brandti* (Полісся), *Sicista strandi* та *Sicista severtsovi* (Східна Україна).

Чергову Школу-семінар буде проведено на базі Зміївської біостанції Харківського університету. Планується розгляд теми «Історичні зміни фауни та проблеми ведення літописів природи». Термін проведення 5-ї Школи — жовтень 1998 р.

¹ Інформацію про попередні семінари див.: "Вестник зоологии", 1995, № 5–6; 1996, № 3; 1997, № 3.

**Контрольний список аборигенної теріофауни України, акроніми видових назв,
сучасний охоронний статус видів та очікувані його зміни за категоріями ЧКУ (1994)**

Назва виду	Акронім	ЧКУ	2000	Назва виду	Акронім	ЧКУ	2000
Soriciformes (Insectivora)				Muriformes (Rodentia)			
<i>Erinaceus concolor</i>	Er-Eur	—	—	<i>Castor fiber</i>	Ca-Fib	—	2
<i>Hemiechinus auritus</i>	He-Aur	3	0	<i>Sciurus vulgaris</i>	Sc-Vul	—	—
<i>Talpa europaea</i>	Ta-Uer	—	—	<i>Marmota bobac</i>	Ma-Bob	—	—
<i>Desmana moschata</i>	De-Mos	1	3	<i>Spermophilus citellus</i>	Sp-Cit	1	1
<i>Neomys fodiens</i>	Ne-Fod	—	3	<i>Spermophilus suslicus</i>	Sp-Sus	—	1
<i>Neomys anomalus</i>	Ne-Ano	3	3	<i>Spermophilus odessanus</i>	Sp-Ode	—	1
<i>Sorex alpinus</i>	So-Alp	4	4	<i>Spermophilus pygmaeus</i>	Sp-Pyg	—	2
<i>Sorex minutus</i>	So-Min	—	—	<i>Myoxus glis</i>	My-Gli	—	—
<i>Sorex araneus</i>	So-Ara	—	—	<i>Dryomys nitedula</i>	Dr-Nit	—	—
<i>Crocidura leucodon</i>	Cr-Leu	—	3	<i>Eliomys quercinus</i>	El-Que	1	1
<i>Crocidura suaveolens</i>	Cr-Sua	—	—	<i>Muscardinus avellanarius</i>	Mu-Ave	—	4
Vespertilioniformes (Chiroptera)				<i>Sicista betulina</i>	Si-Bet	—	3
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Rh-Fer	2	1	<i>Sicista subtilis</i>	Si-Sub	3	3
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Rh-Hip	2	2	<i>Allactaga major</i>	Al-Maj	2	1
<i>Miniopterus schreibersi</i>	Mi-Sch	2	0	<i>Stylodipus telum</i>	St-Tel	2	2
<i>Myotis blythi</i>	My-Bli	—	—	<i>Nannospalax leucodon</i>	Na-Leu	2	3
<i>Myotis myotis</i>	My-Myo	—	—	<i>Spalax graecus</i>	Sp-Gra	3	3
<i>Myotis bechsteini</i>	My-Bec	3	2	<i>Spalax zemni</i>	Sp-Zem	3	3
<i>Myotis dasycneme</i>	My-Das	3	2	<i>Spalax arenarius</i>	Sp-Are	2	3
<i>Myotis nattereri</i>	My-Nat	3	3	<i>Spalax microphthalmus</i>	Sp-Mic	—	—
<i>Myotis emarginatus</i>	My-Ema	3	2	<i>Apodemus agrarius</i>	Ap-Agr	—	—
<i>Myotis daubentoni</i>	My-Dau	—	—	<i>Micromys minutus</i>	Mi-Min	—	4
<i>Myotis mystacinus</i>	My-Mys	—	3	<i>Mus spicilegus</i>	Mu-Spi	—	—
<i>Plecotus auritus</i>	Pl-Aur	—	4	<i>Sylvaemus sylvaticus</i>	Sy-Syl	—	—
<i>Plecotus austriacus</i>	Pl-Aus	—	4	<i>Sylvaemus tauricus</i>	Sy-Tau	—	—
<i>Barbastella barbastellus</i>	Ba-Bar	3	3	<i>Sylvaemus uralensis</i>	Sy-Ura	—	—
<i>Nyctalus noctula</i>	Ny-Noc	—	—	<i>Sylvaemus arianus</i>	Sy-Ari	—	—
<i>Nyctalus leisleri</i>	Ny-Lei	3	2	<i>Rattus rattus</i>	Ra-Rat	—	3
<i>Nyctalus lasiopterus</i>	Ny-Las	3	2	<i>Cricetus cricetus</i>	Cr-Cri	—	—
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Pi-Pip	—	—	<i>Cricetulus migratorius</i>	Cr-Mig	—	4
<i>Pipistrellus nathusii</i>	Pi-Nat	—	—	<i>Ellobius talpinus</i>	El-Tal	—	2
<i>Pipistrellus kuhli</i>	Pi-Kuh	3	2	<i>Lagurus lagurus</i>	La-Lag	—	2
<i>Pipistrellus savii</i>	Pi-Sav	3	2	<i>Myodes glareolus</i>	My-Gla	—	—
<i>Vespertilio murinus</i>	Ve-Mur	—	3	<i>Chionomys nivalis</i>	Ch-Niv	3	2
<i>Eptesicus serotinus</i>	Ep-Ser	—	—	<i>Arvicola amphibius</i>	Ar-Amp	—	—
<i>Eptesicus nilssoni</i>	Ep-Nil	—	3	<i>Arvicola scherman</i>	Ar-Sch	3	5
Caniformes (Carnivora)				<i>Microtus arvalis</i>	Mi-Arv	—	—
<i>Felis sylvestris</i>	Fe-Syl	1	1	<i>Microtus obscurus</i>	Mi-Obs	—	—
<i>Lynx lynx</i>	Ly-Lyn	2	1	<i>Microtus rossiaemeridionalis</i>	Mi-Ros	—	—
<i>Canis lupus</i>	Ca-Lup	—	2	<i>Microtus socialis</i>	Mi-Soc	—	—
<i>Vulpes vulpes</i>	Vu-Vul	—	—	<i>Microtus agrestis</i>	Mi-Agr	—	4
<i>Vulpes corsac</i>	Vu-Cor	—	1	<i>Microtus oeconomus</i>	Mi-Oec	—	—
<i>Ursus arctos</i>	Ur-Arc	—	2	<i>Terricola subterraneus</i>	Te-Sub	—	4
<i>Martes foina</i>	Ma-Foi	—	—	<i>Terricola tatricus</i>	Te-Tat	—	2
<i>Martes martes</i>	Ma-Mar	—	—	Equiformes (Artiodactyla)			
<i>Mustela nivalis</i>	Mu-Niv	—	—	<i>Equus gmelini</i>	Eq-Gme	—	0
<i>Mustela erminea</i>	Mu-Erm	4	4	<i>Equus hemionus</i>	Eq-Hem	—	5
<i>Mustela lutreola</i>	Mu-Lut	2	2	Cerviformes (Perissodactyla)			
<i>Mustela eversmanni</i>	Mu-Eve	3	4	<i>Sus scrofa</i>	Su-Scr	—	—
<i>Mustela putorius</i>	Mu-Put	—	—	<i>Capreolus capreolus</i>	Ca-Cap	—	—
<i>Vormella peregusna</i>	Vo-Per	2	1	<i>Alces alces</i>	Al-Alc	—	—
<i>Gulo gulo</i>	Gu-Gul	—	0	<i>Cervus elaphus</i>	Ce-Ela	—	—
<i>Meles meles</i>	Me-Mel	2	5	<i>Bison bonasus</i>	Bi-Bon	5	3
<i>Lutra lutra</i>	Lu-Lut	3	3	Delphiniformes (Cetacea)			
<i>Monachus monachus</i>	Mo-Mon	1	0	<i>Delphinus delphis</i>	De-Del	4	4
Leporiformes (Lagomorpha)				<i>Tursiops truncatus</i>	Tu-Tru	3	3
<i>Lepus europaeus</i>	Le-Eur	—	—	<i>Phocoena phocoena</i>	Ph-Pho	1	1
<i>Lepus timidus</i>	Le-Tim	1	4				

І. Загороднюк, С. Жила, В. Покин'єчєреда

Доповнення (неопубліковане): абетковий показник акронімів назв ссавців

Акронім	Видова назва	Ряд	Акронім	Видова назва	Ряд
Al-Alc	<i>Alces alces</i>	Cerviformes	My-Bli	<i>Myotis blythi</i>	Vespertilioniformes
Al-Maj	<i>Allactaga major</i>	Muriformes	My-Das	<i>Myotis dasycneme</i>	Vespertilioniformes
Ap-Agr	<i>Apodemus agrarius</i>	Muriformes	My-Dau	<i>Myotis daubentoni</i>	Vespertilioniformes
Ar-Amp	<i>Arvicola amphibius</i>	Muriformes	My-Ema	<i>Myotis emarginatus</i>	Vespertilioniformes
Ar-Sch	<i>Arvicola scherman</i>	Muriformes	My-Gla	<i>Myodes glareolus</i>	Muriformes
Ba-Bar	<i>Barbastella barbastellus</i>	Vespertilioniformes	My-Gli	<i>Myoxus glis</i>	Muriformes
Bi-Bon	<i>Bison bonasus</i>	Cerviformes	My-Myo	<i>Myotis myotis</i>	Vespertilioniformes
Ca-Cap	<i>Capreolus capreolus</i>	Cerviformes	My-Mys	<i>Myotis mystacinus</i>	Vespertilioniformes
Ca-Fib	<i>Castor fiber</i>	Muriformes	My-Nat	<i>Myotis nattereri</i>	Vespertilioniformes
Ca-Lup	<i>Canis lupus</i>	Caniformes	Na-Leu	<i>Nannospalax leucodon</i>	Muriformes
Ce-Ela	<i>Cervus elaphus</i>	Cerviformes	Ne-Ano	<i>Neomys anomalus</i>	Soriciformes
Ch-Niv	<i>Chionomys nivalis</i>	Muriformes	Ne-Fod	<i>Neomys fodiens</i>	Soriciformes
Cr-Cri	<i>Cricetus cricetus</i>	Muriformes	Ny-Las	<i>Nyctalus lasiopterus</i>	Vespertilioniformes
Cr-Leu	<i>Crocidura leucodon</i>	Soriciformes	Ny-Lei	<i>Nyctalus leisleri</i>	Vespertilioniformes
Cr-Mig	<i>Cricetulus migratorius</i>	Muriformes	Ny-Noc	<i>Nyctalus noctula</i>	Vespertilioniformes
Cr-Sua	<i>Crocidura suaveolens</i>	Soriciformes	Ph-Pho	<i>Phocoena phocoena</i>	Delphiniformes
De-Del	<i>Delphinus delphis</i>	Delphiniformes	Pi-Kuh	<i>Pipistrellus kuhli</i>	Vespertilioniformes
De-Mos	<i>Desmana moschata</i>	Soriciformes	Pi-Nat	<i>Pipistrellus nathusii</i>	Vespertilioniformes
Dr-Nit	<i>Dryomys nitedula</i>	Muriformes	Pi-Pip	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Vespertilioniformes
El-Que	<i>Eliomys quercinus</i>	Muriformes	Pi-Sav	<i>Pipistrellus savii</i>	Vespertilioniformes
El-Tal	<i>Ellobius talpinus</i>	Muriformes	Pl-Aur	<i>Plecotus auritus</i>	Vespertilioniformes
Ep-Nil	<i>Eptesicus nilssoni</i>	Vespertilioniformes	Pl-Aus	<i>Plecotus austriacus</i>	Vespertilioniformes
Ep-Ser	<i>Eptesicus serotinus</i>	Vespertilioniformes	Ra-Rat	<i>Rattus rattus</i>	Muriformes
Eq-Gme	<i>Equus gmelini</i>	Equiformes	Rh-Fer	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Vespertilioniformes
Eq-Hem	<i>Equus hemionus</i>	Equiformes	Rh-Hip	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Vespertilioniformes
Er-Eur	<i>Erinaceus concolor</i>	Soriciformes	Sc-Vul	<i>Sciurus vulgaris</i>	Muriformes
Fe-Syl	<i>Felis sylvestris</i>	Caniformes	Si-Bet	<i>Sicista betulina</i>	Muriformes
Gu-Gul	<i>Gulo gulo</i>	Caniformes	Si-Sub	<i>Sicista subtilis</i>	Muriformes
He-Aur	<i>Hemiechinus auritus</i>	Soriciformes	So-Alp	<i>Sorex alpinus</i>	Soriciformes
La-Lag	<i>Lagurus lagurus</i>	Muriformes	So-Ara	<i>Sorex araneus</i>	Soriciformes
Le-Eur	<i>Lepus europaeus</i>	Leporiformes	So-Min	<i>Sorex minutus</i>	Soriciformes
Le-Tim	<i>Lepus timidus</i>	Leporiformes	Sp-Are	<i>Spalax arenarius</i>	Muriformes
Lu-Lut	<i>Lutra lutra</i>	Caniformes	Sp-Cit	<i>Spermophilus citellus</i>	Muriformes
Ly-Lyn	<i>Lynx lynx</i>	Caniformes	Sp-Gra	<i>Spalax graecus</i>	Muriformes
Ma-Bob	<i>Marmota bobac</i>	Muriformes	Sp-Mic	<i>Spalax microphthalmus</i>	Muriformes
Ma-Foi	<i>Martes foina</i>	Caniformes	Sp-Ode	<i>Spermophilus odessanus</i>	Muriformes
Ma-Mar	<i>Martes martes</i>	Caniformes	Sp-Pyg	<i>Spermophilus pygmaeus</i>	Muriformes
Me-Mel	<i>Meles meles</i>	Caniformes	Sp-Sus	<i>Spermophilus suslicus</i>	Muriformes
Mi-Agr	<i>Microtus agrestis</i>	Muriformes	Sp-Zem	<i>Spalax zemni</i>	Muriformes
Mi-Arv	<i>Microtus arvalis</i>	Muriformes	St-Tel	<i>Stylodipus telum</i>	Muriformes
Mi-Min	<i>Micromys minutus</i>	Muriformes	Su-Scr	<i>Sus scrofa</i>	Cerviformes
Mi-Obs	<i>Microtus obscurus</i>	Muriformes	Sy-Ari	<i>Sylvaemus arianus</i>	Muriformes
Mi-Oec	<i>Microtus oeconomus</i>	Muriformes	Sy-Syl	<i>Sylvaemus sylvaticus</i>	Muriformes
Mi-Ros	<i>Microtus rossiaemeridionalis</i>	Muriformes	Sy-Tau	<i>Sylvaemus tauricus</i>	Muriformes
Mi-Sch	<i>Miniopterus schreibersi</i>	Vespertilioniformes	Sy-Ura	<i>Sylvaemus uralensis</i>	Muriformes
Mi-Soc	<i>Microtus socialis</i>	Muriformes	Ta-Uer	<i>Talpa europaea</i>	Soriciformes
Mo-Mon	<i>Monachus monachus</i>	Caniformes	Te-Sub	<i>Terricola subterraneus</i>	Muriformes
Mu-Ave	<i>Muscardinus avellanarius</i>	Muriformes	Te-Tat	<i>Terricola tatricus</i>	Muriformes
Mu-Erm	<i>Mustela erminea</i>	Caniformes	Tu-Tru	<i>Tursiops truncatus</i>	Delphiniformes
Mu-Eve	<i>Mustela eversmanni</i>	Caniformes	Ur-Arc	<i>Ursus arctos</i>	Caniformes
Mu-Lut	<i>Mustela lutreola</i>	Caniformes	Ve-Mur	<i>Vespertilio murinus</i>	Vespertilioniformes
Mu-Niv	<i>Mustela nivalis</i>	Caniformes	Vo-Per	<i>Vormella peregusna</i>	Caniformes
Mu-Put	<i>Mustela putorius</i>	Caniformes	Vu-Cor	<i>Vulpes corsac</i>	Caniformes
Mu-Spi	<i>Mus spicilegus</i>	Muriformes	Vu-Vul	<i>Vulpes vulpes</i>	Caniformes
My-Bec	<i>Myotis bechsteini</i>	Vespertilioniformes			